

ВНУКОВА

Наталія Миколаївна
Ufp2007@meta.ua

УДК 336.6

УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМ
СТАНОМ ПІДПРИЄМСТВА

ГОНЧАРОВА

Маргарита Сергіївна
Mgoncharova1997@gmail.comMANAGEMENT OF FINANCIAL STATE
OF THE ENTERPRISEд.е.н., професор, завідувач
кафедри, Харківський
національний економічний
університет ім. Семе́на Кузне́цястудент, Харківський
національний університет
будівництва та архітектури

У статті розглянуто та узагальнено поняття фінансового стану підприємства та визначено його сутність. Розглянуто основні завдання аналізу фінансового стану та основні групи показників, що характеризують фінансовий стан підприємств. Визначено основну мету управління фінансовим станом підприємства. Проаналізовано динаміку і структуру активної та пасивної частини балансу підприємства. Здійснено необхідні розрахунки показників, які характеризують фінансовий стан підприємства, а саме показників ліквідності, платоспроможності, ділової активності та рентабельності.

* * *

В статье рассмотрено и обобщено понятие финансового состояния предприятия и определена его сущность. Рассмотрены основные задачи анализа финансового состояния и основные группы показателей, характеризующие финансовое состояние предприятий. Определена основная цель управления финансовым состоянием предприятия. Проанализирована динамика и структура активной и пассивной части баланса предприятия. Осуществлены необходимые расчеты показателей, характеризующих финансовое состояние предприятия, а именно показателей ликвидности, платежеспособности, деловой активности и рентабельности.

* * *

The article examines and summarizes the approaches to the definition of the concept of the financial condition of an enterprise and defines its essence. Considered the main tasks of the financial analysis and identified the main groups of indicators that characterize the financial condition of the company. The most important stages in the management of the financial state of the enterprise are identified, among which is its analysis, since it enables to identify the weakest positions in the financial state of the enterprise and reflects concrete directions for minimizing possible risks. The main objective of management of the financial status of the company is defined, which is the achievement of the norms of financial indicators, their steady level of balance, the stable functioning and maintenance of the set goals throughout the enterprise. The dynamics and structure of the active and passive parts of the company balance are analyzed. The company's balance sheet analysis was carried out to determine the strengths and weaknesses, analysis of the structure and composition of the articles, the specific weight of each of the indicators was determined and their dynamics traced for the investigated period. After reviewing the balance sheet and analyzing the structure of assets and liabilities of the enterprise balance sheet, the indicators characterizing the financial activity of the enterprise are analyzed. The whole set of such indicators is presented in groups that characterize: liquidity indicators of an enterprise, solvency (financial stability), business activity and profitability indicators of an enterprise. The conclusions about weak and strong aspects of the financial condition of the enterprise are made, suggestions and recommendations for its improvement and improvement of management of the financial state of the enterprise for further development and support at the proper level are provided. After analyzing the main indicators and calculating the required coefficients, the main directions of improvement of the financial state and financial stability of the enterprise are determined.

Ключові слова: фінансовий стан, підприємство, управління підприємством, фінансова діяльність, фінансовий аналіз

Ключевые слова: финансовое состояние, предприятие, управление предприятием. финансовая деятельность, финансовый анализ

Keywords: financial state, an enterprise, enterprise management, financial activities, financial analysis

ВСТУП

В умовах ринкової економіки діяльність підприємства, його перспективність та успішність залежить від його фінансового стану, який є найважливішим показником його ділової активності та надійності, що відображає його конкурентоспроможність, платоспроможність, ефективність використання активів та власного капіталу. У сучасних умовах стресів та змін в економічній, політичній та соціальній сферах підприємствам дуже важливо постійно проводити якісний аналіз фінансового стану для запобігання негативним наслідкам, тому аналітична робота щодо визначення фінансового стану підприємства відіграє суттєве значення для своєчасного виявлення та уникнення чинників, що негативно впливають на його діяльність. Отже, управління фінансовим станом підприємства необхідно постійно удосконалювати.

Дослідженню питання управління фінансовим станом підприємства та його аналізу приділили увагу багато вітчизняних вчених, серед яких Л.О. Нікіфорова [2], І.Ф. Пономарьов [5], Е.І. Полякова [5], О.А. Легченко [5], О.В. Болдуєва [3], І.П. Ткаченко [4] та ін.

МЕТА РОБОТИ – розробка теоретичних положень до визначення сутності фінансового стану підприємства та розгляд методичних аспектів його аналізу.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Методологічною та інформаційною основою роботи є фінансова звітність підприємств, періодичні видання, монографії, наукові праці вітчизняних вчених, ресурси Internet. При проведенні дослідження використано методи групування й порівняння показників при здійсненні горизонтального й вертикального аналізу, методи аналізу коефіцієнтів; метод узагальнення отриманих результатів.

РЕЗУЛЬТАТИ

В умовах сучасної економіки підприємствам необхідно постійно аналізувати свою діяльність для збереження конкурентоспроможності. У теперішній час в умовах жорсткої нестабільності суб'єктам господарювання стає все важче підтримувати та удосконалювати свій стан, адже мінливість навколишнього середовища вимагає пошуку нових напрямів поліпшення свого стану на ринку.

Фінансовий стан підприємства потребує постійного нагляду, оскільки він є результатом діяльності всього підприємства, та визначає передумови його подальшого розвитку.

Для оцінки фінансового стану підприємства важливим є визначення самого поняття «фінансовий стан підприємства». Існує широкий спектр трактувань цього поняття.

Фінансовий стан – найважливіша характеристика економічної діяльності підприємства, яка визначає конкурентоспроможність, потенціал у діловому співробітництві, оцінює, якою мірою гарантовані економічні інтереси самого підприємства та його партнерів у фінансовому і виробничому відношенні [1].

Л.О. Нікіфорова вважає, що фінансовий стан підприємства – це економічна категорія, що відображає стан капіталу в процесі його кругообігу і здатність суб'єкта господарювання до саморозвитку на фіксований момент часу [2].

На думку О. Болдуєвої фінансовий стан підприємства є результатом взаємодії всіх елементів системи фінансових відносин підприємства, визначається сукупністю виробничо-господарських факторів і характеризується системою показників, що відображають наявність, розміщення і використання фінансових ресурсів [3].

Отже, можна визначити управління фінансовим станом підприємства як спрямування усіх зусиль персоналу на досягнення нормативів фінансових показників, стійкого рівня їх збалансованості, усталеного функціонування та утримання поставлених цілей протягом усієї діяльності підприємства.

Найважливішим етапом у процесі управління фінансовим станом підприємства є його аналіз, оскільки він дає змогу виявити найслабші позиції у фінансовому стані підприємства, та відображає конкретні напрями для мінімізування можливих ризиків. Аналізуючи свою діяльність, підприємство отримує чітку інформацію щодо свого фінансового стану, та на основі результатів обирає методи його поліпшення.

У системі управління підприємства фінансовий аналіз є поєднуючою ланкою між збором інформації та прийняттям управлінських рішень. Його значення полягає в тому, що він є головним засобом виявлення резервів підвищення ефективності операційної, фінансової та інвестиційної діяльності, удосконалення механізму господарювання [4].

Основною метою управління фінансовим станом підприємства є своєчасне виявлення проблем та їх знешкодження, розробка та реалізація плану щодо оперативного відновлення платоспроможності, утримання фінансової стійкості, розробка програм на майбутнє з теми розвитку підприємства, а також виявлення та закріплення можливості продовжувати підприємством

свою господарську, економічну, фінансову діяльність, яка забезпечить йому зростання виробництва, стійкість під час кризових явищ, платоспроможність, ліквідність та насамперед прибутковість.

Управління фінансовим станом підприємства відтворюється різними методами, що в комплексі дають дієвий результат і ефективність прийняття рішень. Це сприяє виявленню недоліків у фінансовій системі підприємства та визначенню способів пом'якшення або усунення проблем фінансово-економічної діяльності господарюючого суб'єкта. При цьому в цілому управління фінансовим станом здійснюється на основі складання прогнозних значень майбутніх показників. На підставі аналізу даних минулих періодів прогнозується кожна стаття балансу і звіту про фінансові результати. Перевага цих методів полягає в тому, що розглянута фінансова звітність дозволяє всебічно проаналізувати фінансовий стан підприємства.

Для визначення сильних та слабких сторін підприємства необхідно провести аналіз його балансу, проаналізувати структуру та склад статей, визначити питому вагу кожного з показників та простежити їх динаміку за досліджуваний період.

Для висвітлення методичних аспектів аналізу фінансового стану підприємства використано дані фінансової звітності одного з підприємств, що спеціалізується на оптовій торгівлі. Дане підприємство є платником податку на загальних підставах. Воно розпочало свою діяльність на початку 2018 р., тому основою для розрахунків виступає фінансова звітність за I, II та III квартали 2018 р..

Проведено горизонтальний та вертикальний аналіз активної та пасивної частини балансу підприємства, результати якого наведено у табл. 1.

За розрахованими даними (табл. 1) можна зробити висновок, що загальна вартість активів підприємства має тенденцію до збільшення. Вартість оборотних активів підприємства за аналізований період значно зросла за рахунок дебіторської заборгованості підприємства за товари, роботи та послуги, грошові кошти та іншу поточну дебіторську заборгованість. Грошові кошти підприємства за I-III квартали 2018 р. зросли у 8,5 разів. Також значно зросли інші оборотні активи, що у I кварталі становили лише 12,2 тис. грн., у II кварталі вони зросли у 4,86 рази, а у III кварталі ще на 132,55 % порівняно з II кварталом 2018 р..

Значний внесок у формування оборотних активів додала дебіторська заборгованість за товари, роботи та послуги. Її частка у структурі на кінець досліджуваного періоду складала 27,87 %. Щодо динаміки дебіторської заборгованості, то відбулося її зростання за досліджуваний період на 1984,4 тис. грн.. Протягом усього періоду відбувалось збільшення запасів підприємства. Така тенденція підтверджує, що підприємство розширює господарську діяльність та збільшує обсяги продажу продукції. Відповідно до проведеного дослідження грошові кошти та їх еквіваленти зростали. Це можна оцінити позитивно, оскільки підприємство компенсує ризики із здійснення поточних розрахунків із контрагентами.

Вертикальний та горизонтальний аналіз пасивів підприємства наведено у табл. 2.

Таблиця 1

Аналіз динаміки та структури активів за I-III кварталами 2018 р.

Статті активів	2018 р., тис.грн.			Відносне відхилення, %		Темп приросту, %	
	I кв.	II кв.	III кв.	I-II кв.	II-III кв.	I-II кв.	II-III кв.
I. Необоротні активи							
Незавершені капітальні інвестиції	-	5,7	-	-	-	-	-
Основні засоби:	38,1	36,2	38,1	95,01	105,25	-4,99	5,25
Усього за розділом I	38,1	41,8	38,1	109,71	91,15	9,71	-8,85
II. Оборотні активи							
Запаси:	10 392,2	10 526,0	11 264,2	101,29	107,01	1,29	7,01
Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги:	3 985,2	5 497,6	5 969,6	137,95	108,59	37,95	8,59
Дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом	1 765,6	2 169,2	1 612,0	122,86	74,31	22,86	-25,69
Інша поточна дебіторська заборгованість	46,2	1 661,5	1 553,5	-	93,50	-	-6,50
Гроші та їх еквіваленти	98,3	534,3	841,8	543,54	157,55	443,54	57,55
Витрати майбутніх періодів	2,1	9,2	12,1	438,10	131,52	338,10	31,52
Інші оборотні активи	12,2	59,3	137,9	486,07	232,55	386,07	132,55
Усього за розділом II	16 301,8	20 457,0	21 391,2	125,49	104,57	25,49	4,57
Баланс	16 339,9	20 498,8	21 429,3	125,45	104,54	25,45	4,54

Таблиця 2

Аналіз динаміки та структури пасивів за I-III кварталами 2018 р.

Статті пасиву	2018 р., тис. грн.			Відносне відхилення, %		Темп приросту, %	
	I кв.	II кв.	III кв.	I-II кв.	II-III кв.	I-II кв.	II-III кв.
I. Власний капітал							
Зареєстрований капітал	1000,0	5000,0	5000,0	500,00	100,00	400,00	0,00
Нерозподілений прибуток	132,8	228,3	867,6	171,91	380,03	71,91	280,03
Усього за розділом I	1132,8	5228,3	5867,6	461,54	112,23	361,54	12,23
Довгострокові зобов'язання	1875,8	1875,8	1875,8	100,00	100,00	0,00	0,00
III. Поточні зобов'язання							
Короткострокові кредити банків	6 254,0	5 172,7	5 635,0	82,71	108,94	-17,29	8,94
Поточна кредиторська заборгованість:							
за товари, роботи, послуги	6 514,7	7 313,1	4 413,6	112,26	60,35	12,26	-39,65
за розрахунками з бюджетом	3,0	0,4	0,9	13,33	225,00	-86,67	125,00
за розрахунками зі страхування	0,1	11,0	1,3	11000,00	11,82	-	-88,18
за розрахунками з оплати праці	28,8	50,0	-	173,61	-	73,61	-
Інші поточні зобов'язання	530,7	847,4	3635,1	159,68	428,97	59,68	328,97
Усього за розділом III	13331,3	13394,7	13304,9	100,48	99,33	0,48	-0,67
Баланс	16 339,9	20498,8	21 429,3	125,45	104,54	25,45	4,54

Отже, згідно проведеного аналізу (табл. 2) можна зазначити, що у структурі пасивів за аналізований період найбільшу питому вагу займає стаття з поточної кредиторської заборгованості за довгостроковими зобов'язаннями за товари, роботи, послуги, короткострокові кредити банків та довгострокові зобов'язання. Найменшу питому вагу у структурі пасиву балансу займають статті з нерозподіленого прибутку та інші поточні зобов'язання.

За даними горизонтального аналізу пасивної частини балансу підприємства видно, що власний капітал підприємства за аналізований період значно збільшився, що спричинено ростом пайового капіталу. Довгострокові зобов'язання за аналізований період залишаються

незмінними, хоча займають достатньо високу вагу в загальній структурі пасиву. Це є не дуже позитивним фактором у балансі підприємства, оскільки вони свідчать про утворення у підприємства довгострокової кредиторської заборгованості перед банками, інших довгострокових фінансових зобов'язань, відстрочених податкових зобов'язань, інших довгострокових зобов'язань. Поточні зобов'язання підприємства за I-III квартали 2018 р. зменшилися на 0,67 %.

Кредиторська заборгованість за досліджуваний період значно зменшилася. У I кварталі 2018 р. вона становила 6546,6 тис. грн., а у III кварталі вона знизилася на 32,5 %. Це свідчить що підприємство поступово розраховується за своїми заборгованостями. Ін-

ші поточні зобов'язання за III квартал 2018 р. склали 3635,1 тис. грн., що на 85,4 % більше, ніж у I кварталі 2018 р..

Після ознайомлення з балансом і аналізу структури активів та пасивів балансу підприємства проаналізовано показники, що характеризують фінансову діяль-

ність підприємства. Вся сукупність таких показників може представлена у таких групах, що характеризують: ліквідність; платоспроможність (фінансову стійкість); ділову активність; рентабельність [5]. Результати комплексного аналізу зведено до табл. 3.

Таблиця 3

Показники фінансового стану підприємства за I-III квартали 2018 р.

Показники	I кв.	II кв.	III кв.	Нормативне значення
Аналіз ліквідності				
Коефіцієнт покриття (загальної ліквідності)	1,22	1,53	1,61	1 – 2
Коефіцієнт термінової (швидкої) ліквідності	0,44	0,74	0,75	оптимум 1,5, допуст. 0,7 – 0,8
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,01	0,04	0,06	0,2 – 0,35
Чистий оборотний капітал (тис. грн)	2970,5	7062,3	8086,3	> 0 збільшення
Аналіз платоспроможності (фінансової стійкості)				
Коефіцієнт автономії	0,07	0,26	0,27	> 0,5
Коефіцієнт фінансування	0,07	0,34	0,39	0,67-1,5
Коефіцієнт забезпеченості власними оборотними засобами	0,18	0,35	0,38	> 0,1
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	2,62	1,35	1,38	> 0,1
Аналіз ділової активності				
Коефіцієнт оборотності активів	0,34	0,95	1,94	> 0
Коефіцієнт оборотності оборотних активів	0,34	0,95	1,94	> 0
Коефіцієнт оборотності виробничих запасів	0,56	1,57	3,16	> 0
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	0,82	2,28	4,65	> 0
Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	0,98	2,76	5,55	> 0
Аналіз рентабельності				
Коефіцієнт рентабельності активів	0,006	0,011	0,043	>0
Коефіцієнт рентабельності власного капіталу	0,097	0,039	0,144	>0
Коефіцієнт рентабельності діяльності	0,016	0,011	0,022	>0
Коефіцієнт рентабельності продукції	0,018	0,012	0,025	>0

Показники поточної ліквідності даного підприємства за досліджуваний період (табл. 3) знаходиться у межах нормативних значень. Для підприємства занадто високий показник є ознакою неефективної структури активу. Показник нижче нормативу вказує на нездатність підприємства розрахуватися за своїми поточними зобов'язаннями через недостатність оборотних активів.

Коефіцієнт швидкої ліквідності у II-III кварталах відповідає нормативу, що вказує на достатність коштів для своєчасного розрахунку за зобов'язаннями. Значення показника нижче нормативного, як і у I кварталі досліджуваного періоду, вказує на низьку платоспроможність.

Коефіцієнт абсолютної ліквідності також не відповідає нормативному значенню, але має при цьому тенденцію до збільшення, хоча і незначного.

Чистий оборотний капітал доводить, що підприємство вчасно розраховується за своїми поточними зобов'язаннями та має достатню фінансову стійкість.

Коефіцієнт автономії значно нижче нормативного значення, що свідчить про низьку здатність підприємства профінансувати свої активи за рахунок власних фінансових ресурсів, і необхідно підвищувати значення показника.

Коефіцієнт фінансування характеризує залежність підприємства від залучених коштів. Треба зазначити, що значення коефіцієнту нижче нормативу свідчить про те, що підприємство має фінансові ризики.

Коефіцієнт забезпеченості власними оборотними коштами відповідає нормативному значенню та має тенденцію до зростання. Його зростання свідчить про фінансову стійкість підприємства і здатність проводити активну діяльність навіть в умовах відсутності доступу до позикових коштів і зовнішніх джерел фінансування підприємства.

Коефіцієнт маневреності власного капіталу у I кварталі аналізованого періоду становить 2,62. Загалом, значення показника свідчить про достатність власних фінансових ресурсів для фінансування необоротних активів та частки оборотних.

Коефіцієнт оборотності активів за досліджуваний період мав тенденцію до збільшення, що є позитивним. Але даний показник недостатньо високий, тому необхідно оптимізувати структуру активів, для чого підприємству слід вжити заходів щодо повернення дебіторської заборгованості та зниження кількості надмірних запасів.

Коефіцієнт оборотності оборотних активів також поступово зростає протягом періоду дослідження. Це свідчить про роботу підприємства з поліпшення управління запасами, дебіторською заборгованістю, грошовими коштами та іншими оборотними активами.

Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості показує, скільки разів клієнти підприємства розрахувались за своїми зобов'язаннями. За аналізований період цей показник зріс від 0,82 до 4,65, що є позитивним.

Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості вказує на кількість оборотів, які здійснила кредиторська заборгованість протягом року. Зростання коефіцієнта протягом аналізованого періоду означає збільшення швидкості оплати заборгованості підприємства.

Коефіцієнти рентабельності на досліджуваному підприємстві не відповідають нормативу і є занадто низькими. З цього можна зробити висновок, що підприємство має низьку рентабельність, але показники за період мають незначне зростання, що є позитивним.

ВИСНОВКИ

За проведеним дослідженням фінансового стану підприємства за I-III квартали 2018 р. можна зробити висновок, що його баланс є ліквідним; структура балансу є задовільною, тобто підприємству цілком вистачає ресурсів для погашення поточних зобов'язань. Аналіз фінансової стійкості показав, що підприємству необхідно покращити свою платоспроможність, адже воно має фінансові ризики. З метою підвищення показників ліквідності та платоспроможності підприємства пропонується ввести управління запасами підприємства з метою їх оптимізації. Оптимізація рівня запасів має вплинути на перерозподіл обігових коштів підприємства, в результаті чого очікується збільшення величини ліквідних грошових коштів та зменшення величини неліквідних запасів продукції. Аналіз ділової активності підприємства показав, що підприємство конкурентоспроможне, зобов'язання виконуються вчасно. Аналіз рентабельності підприємства показав, що підприємство є рентабельним за всіма статтями балансу, хоча показники мають низький рівень, але є тенденція до зростання. Для підвищення рентабельності підприємства потрібно збільшувати прибуток.

Отже, основними напрямками підняття фінансового стану та фінансової стійкості підприємства є підвищення ефективності використання основних фондів підприємства, збільшення інтенсивності використання обо-

ротних активів підприємства, подальше нарощування обсягів реалізації товарів та зниження матеріальних операційних витрат; розширення ринку збуту продукції (товарів) тощо.

Список використаних джерел

1. Аналіз фінансового стану будівельної організації: монографія / С.С. Савенко та ін. Київ: Центр учбової літератури, 2017. 96 с.
2. Нікіфорова Л.О. Економіка підприємства. Курс лекцій: електронний навчальний посібник. Вінниця: ВНТУ, 2016. 138 с.
3. Болдуєва О.В. Заходи протидії корупції в аудиті фінансової звітності суб'єктів фондового ринку України. Держава та регіони. Серія «Економіка та підприємництво». 2015. № 5. С. 15-20.
4. Ткаченко І.П. Конспект лекцій навчальної дисципліни «Фінансовий аналіз» для студентів усіх форм навчання на прямую підготовки 6.030508 «Фінанси і кредит». Кам'янське, ДДТУ, 2018. 223 с.
5. Пономарьов І.Ф., Полякова Е.І., Легченко О.А. Удосконалення механізму управління політикою платоспроможності підприємства. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/2016>

References

1. Analysis of the financial condition of the construction organization: monograph / S.S. Savenko et.al. Kyiv: Center for Educational Literature, 2017. 96 p. (in Ukrainian)
2. Nikiforova L.O. Business Economics. Course of lectures: e-learning manual. Vinnytsya: VNTU, 2016. 138 p. (in Ukrainian)
3. Boldueva O.V. Anti-corruption measures in the audit of financial statements of subjects of the stock market of Ukraine. State and Regions. Series: Economics and Business, 2015. № 5, pp. 15-20. (in Ukrainian)
4. Tkachenko I.P. Synopsis of lectures on primary disciplines "Financial analysis" for students of all forms of training in preparation 6.030508 "Financial and credit". Kamyanske, DDTU, 2018. 223 p. (in Ukrainian).
5. Ponomaryov I.F., Polyakova E.I., Lehchenko O.A. Improvement of the mechanism for managing the solvency policy of the enterprise. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/2016> (in Ukrainian).